

ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO TIKSLŲ PASIEKIMO APŽVALGA

2025 m. gruodžio 22 d.

Nr. VAE-14

Pakartotinai naudoti šį dokumentą leidžiama pagal „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC BY 4.0) licenciją: pakartotinis naudojimas leidžiamas, jei tinkamai nurodoma autorystė ir pakeitimai.

Apžvalgą atliko: Mindaugas Šalčius (departamento vadovas), Tadas Čiblys (grupės vadovas), Mindaugas Milčiūnas, Arturas Balsys, Vyrmandas Jašmontas, Gintaras Petravičius.

TURINYS

SĄVOKOS IR SANTRUMPOS	4
SANTRAUKA	5
SVARBU DIDINTI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ	7
APŽVALGOS REZULTATAI	9
1. NUMATYTOMIS ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONĖMIS PLANUOJAMA PASIEKTI REIKIAMUS ENERGIJOS SUTAUPYMUS	9
2. PER PIRMUOSIUS 4 METUS PASIEKTA DAUGIAU KAIP PUSĖ IKI 2030 METŲ BŪTINŲ PASIEKTI 39,3 TWH SUTAUPYMŲ	10
3. APSKAIČIUOTIEJI ENERGIJOS SUTAUPYMAI DIDĖJA, TAČIAU METINIS SUVARTOTOS ENERGIJOS KIEKIS NEMAŽĖJA	14
4. NĖRA ŽINOMOS KONKREČIOS PRIEŽASTYS, KODĖL, DIDĖJANT SKAIČIUOJAMIEMS ENERGIJOS SUTAUPYMAMS, ENERGIJOS VARTOJIMAS LIETUVOJE NEMAŽĖJA	16
5. TOBULINTINA ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONIŲ PLANAVIMO IR STEBĖSENOS SISTEMA	16

SĄVOKOS IR SANTRUMPOS

AEI – Atsinaujinantys energijos ištekliai

EM – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija

EVED – Energijos vartojimo efektyvumo didinimas

LEA – Lietuvos energetikos agentūra

NEKSVP – Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas

ŠESD – Šiltnamio efektą sukeliančios dujos

TWh – teravatvalandė

Energijos vartojimo efektyvumas – darbo, paslaugų, prekių, energijos, ir pirminės arba galutinės energijos sąnaudų santykis.

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonė – priemonė, kuri sumažina energijos suvartojimą dėl technologinių, elgsenos ir (arba) fiskalinės politikos priemonių taikymo.

Galutinė energija – visas suvartotas galutinės energijos kiekis, išskyrus vykdant tarptautinį jūrinį bunkeravimą suvartojamą energiją, energetikos veiklai skirtą energiją ir aplinkos energiją.

Pirminė energija – gamtinių išteklių energija: organiniame kure (naftoje, durpėse, biomasėje ir pan.) sukaupta energija, branduolinė (atominė), vandens potencinė, vėjo, saulės, geoterminė ir cheminių procesų energija.

SANTRAUKA

Valstybės kontrolė pagal 2025 m. veiklos planą atliko energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimo audito išankstinį tyrimą, kurio metu vertino, ar 2021–2024 m. laikotarpiu energijos vartojimo mažinimo priemonių įgyvendinimo eiga, tempas ir apimtis sudaro sąlygas pasiekti energijos taupymo tikslus 2030 metais.

Lietuva, įgyvendindama direktyvoje¹ keliamus tikslus, yra įsipareigojusi didinti energijos vartojimo efektyvumą ir užtikrinti, kad iki 2030 m.:

- ✓ sutaupyti ne mažiau kaip 39,3 TWh galutinės energijos;
- ✓ metinis Lietuvos pirminės energijos suvartojimas būtų ne didesnis kaip 63,3 TWh;
- ✓ metinis galutinės energijos suvartojimas – ne didesnis kaip 51,0 TWh.

Išankstinio tyrimo metu buvo analizuojami Energetikos ministerijos, Lietuvos energetikos agentūros ir kitų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės įgyvendinančių subjektų (Aplinkos ministerijos, Susisiekimo ministerijos, Aplinkos projektų valdymo agentūros) pateikti duomenys apie energijos taupymo priemonių pasiekimus 2021–2024 m. laikotarpiu.

Tyrimo rezultatai rodo, kad energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių planavimo ir stebėsenos sistema yra nepakankama ir kelia sisteminę riziką, kad sėkmingai skaičiuojant ir deklaruojant energijos sutaupymus neužtikrinama, kad pirminės ir galutinės energijos suvartojimas mažėtų ir būtų pasiekti 2030 m. keliami tikslai. Didėjantis energijos vartojimas rodo, kad įgyvendinamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės, augant ekonomikai, neatsveria didėjančio energijos poreikio ir kelia riziką dėl šių priemonių pakankamumo ir direktyvos tikslų pasiekimo.

Išanalizavę 2021–2024 m. energijos taupymo priemonių įgyvendinimą ir jų pasiekimus, teikiame pagrindinius pastebėjimus:

- ✓ **Per pirmuosius 4 metus pasiekta daugiau kaip pusė iki 2030 metų būtinų pasiekti 39,3 TWh skaičiuojamų sutaupymų.**

Įvertinus 2021–2024 m. įgyvendinamomis priemonėmis pagal su EK suderintą metodiką apskaičiuotus sutaupymus ir tai, kad nuo 2025 m. prie jų turėtų prisidėti naujos priemonės, kurios leistų išlaikyti energijos taupymo apimtį ar jas padidinti, 2030 m. numatytas 39,3 TWh sutaupytos energijos rodiklis bus pasiektas.

- ✓ **Apskaičiuoti energijos sutaupymai didėja, tačiau metinis suvartotos energijos kiekis nemažėja.**

Lietuva įsipareigojusi mažinti energijos vartojimą ir užtikrinti, kad 2030 m. energijos suvartojimas neviršytų numatytų 63,3 TWh pirminės ir 51 TWh galutinės energijos dydžių. Kadangi energijos vartojimas Lietuvoje nemažėja, 2030 m. numatyti metinio energijos suvartojimo tikslai nebus pasiekti.

¹ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/125/EB ir 2010/30/ES bei kuria panaikinamos direktyvos 2004/8/EB ir 2006/32/EB su visais pakeitimais.

Siekiant, kad energijos vartojimas Lietuvoje mažėtų, turi būti planuojamos ir įgyvendinamos tokios energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės, kurios leistų ne tik pasiekti numatytus sutaupymus, bet ir sumažinti faktinį energijos vartojimą.

- ✓ **Nėra žinomos konkrečios priežastys, kodėl, didėjant skaičiuojamiems energijos sutaupymams, energijos vartojimas Lietuvoje nemažėja.**

Lietuvos energetikos agentūra vykdo energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių įgyvendinimo stebėseną, kaupia ir analizuoja duomenis apie šiomis priemonėmis sutaupytą energiją. Tačiau atlikti detalią analizę, kodėl, nepaisant įgyvendinamų priemonių ir apskaičiuotų sutaupymų, energijos vartojimas nemažėja, šiuo metu nėra pavesta nė vienai institucijai.

- ✓ **Tobulintina energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių planavimo ir stebėsenos sistema**

Siekiant nustatyti pagrindines priežastis, kodėl energijos vartojimas Lietuvoje nemažėja, turėtų būti atliekama analizė, kuri leistų įvertinti ne tik energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių teoriškai apskaičiuotus energijos sutaupymus, bet ir realų jų poveikį faktiniam energijos vartojimui augant jos poreikiui.

SVARBU DIDINTI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ

Energijos vartojimo efektyvumo didinimas – vienas svarbiausių ES ir valstybių narių įsipareigojimų. Didinant energijos vartojimo efektyvumą tikslingiau panaudojami turimi energijos ištekliai ir sumažinamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų išmetimas į atmosferą. Tai didina valstybės energetikos sistemos saugumą, mažina priklausomybę nuo iškastinio kuro importo ir šalies pažeidžiamumą, kurį lemia geopolitiniai įvykiai ir energijos kainų svyravimai. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas ypač aktualus Lietuvai, kuri vis dar priklauso nuo iškastinio kuro ir energijos importo².

Siekiant įgyvendinti ES energijos vartojimo efektyvumo didinimui keliamus tikslus ir sumažinti ES priklausomybę nuo iškastinio kuro importo, buvo peržiūrėta bei Europos Parlamento ir Tarybos priimta naujoji direktyva³ dėl energijos vartojimo efektyvumo. Joje įtvirtinamas pagrindinis ES energetikos politikos principas „pirmiausia – energijos vartojimo efektyvumas“.

2023 m. bendrai ES šalyse buvo sunaudota 14 055 TWh pirminės ir 10 393,5 TWh galutinės energijos. Direktyva siekiama, kad 2030 m. bendras ES metinis energijos suvartojimas neturėtų viršyti 11 542,8 TWh pirminės energijos ir 8 873,7 TWh galutinės energijos.

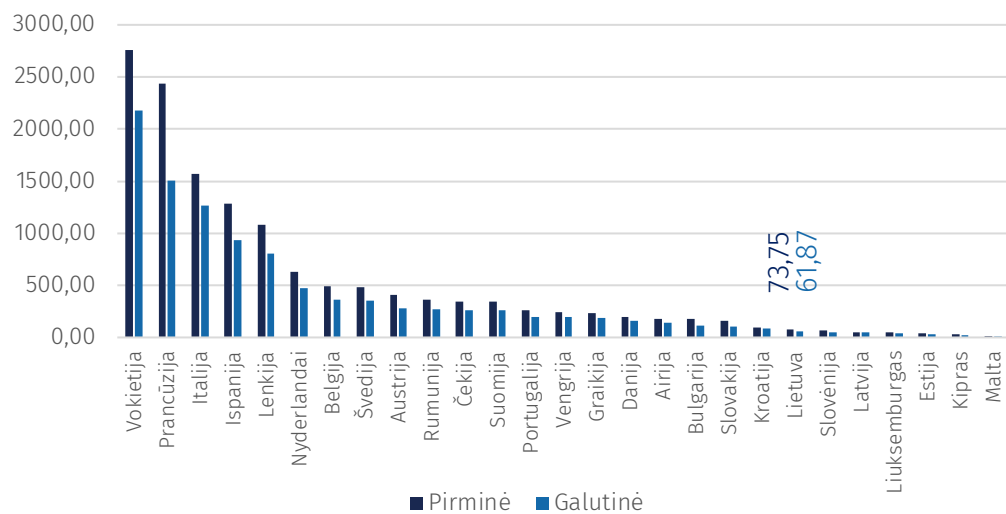
Direktyva numato, kad valstybės narės turi nustatyti orientacinius nacionalinius įnašus, kurie padėtų pasiekti bendrą ES tikslą iki 2030 m. labai sumažinti energijos vartojimą. Siekiant bendro ES tikslo mažinti energijos vartojimą, kiekvienos valstybės narės indėlis nustatomas atsižvelgiant į jos metinį energijos suvartojimą (1 pav.).

Atsižvelgiant į bendrą ES valstybių narių pirminės ir galutinės energijos suvartojimą, Europos Komisijos gairėse⁴ nurodyta, kad Lietuvos 2030 m. pirminės energijos metinis suvartojimas turi neviršyti 63,3 TWh, o galutinės energijos suvartojimas – 51 TWh.

² Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymo Nr. XII-2702 pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų projektų aiškinamasis raštas.

³ 2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/1791 dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/955 (nauja redakcija).

⁴ 2024 m. birželio 17 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2024/1722, kuria dėl energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir nacionalinių įnašų nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2023/1791 4 straipsnio aiškinimo gairės, 13 lentelė.

1 pav. Metinis pirminės ir galutinės energijos suvartojimas ES šalyse 2023 m., TWh

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Eurostato duomenis

Įgyvendinant ES Lietuvai keliamus tikslus, Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatyme⁵ yra numatyta iki 2030 m. pasirinktomis priemonėmis sutaupyti ne mažiau kaip 39,3 TWh galutinės energijos ir užtikrinti, kad metinis šalies pirminės energijos suvartojimas neviršytų 63,3 TWh, o galutinės energijos – 51,0 TWh.

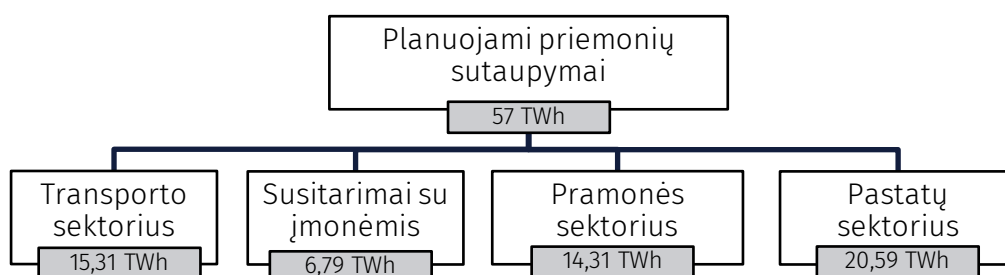
⁵ Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas, 2016-11-03 Nr. XII-2702 (aktuali redakcija nuo 2025-10-01).

APŽVALGOS REZULTATAI

1. NUMATYTOMIS ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONĖMIS PLANUOJAMA PASIEKTI REIKIAMUS ENERGIJOS SUTAUPYMUS

Siekiant sumažinti energijos vartojimą ir sutaupyti ne mažiau kaip 39,3 TWh galutinės energijos, buvo atnaujintas⁶ Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas. Šis su Europos Komisija suderintas planas yra vienintelis dokumentas, kuriame pateikiamos skirtingose ūkio šakose suplanuotos ar jau įgyvendinamos priemonės, leidžiančios taupyti energiją. Jame apjungtų priemonių energijos taupymo potencialas siekia 57 TWh (2 pav.).

2 pav. Planuojami energijos sutaupymai iki 2030 m. įgyvendinant Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane numatytas priemones

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinį energetikos ir klimato srities veiksmų planą ir Lietuvos energetikos agentūros pateiktus duomenis

NEKSVP numatytoms EVED priemonėms įgyvendinti 2021–2030 m. planuojamas bendras finansavimo poreikis – 9 779,04 mln. Eur, iš kurių 3 191,71 mln. Eur sudaro viešosios⁷ lėšos⁸. 2021–2024 m. priemonių įgyvendinimui jau buvo skirta 1 411,92 mln. Eur viešųjų pinigų.

⁶ Vyriausybės 2024-12-11 nutarimas Nr. 1069 „Dėl Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021–2030 m. patvirtinimo“.

⁷ Viešosios lėšos – tai valstybės arba savivaldybių valdoma finansinė priemonė, gaunama iš mokesčių, valstybės pajamų, valstybės biudžeto ar kitų viešųjų šaltinių, skirta finansuoti viešuosius tikslus ir uždavinius.

⁸ NEKSVP 3.2.10 lentelė.

2. PER PIRMUOSIUS 4 METUS PASIEKTA DAUGIAU KAIP PUSĖ IKI 2030 METŲ BŪTINŲ PASIEKTI 39,3 TWH SUTAUPYMŲ

Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane buvo apjungtos skirtinguose ūkio sektoriuose suplanuotos arba jau valstybės įgyvendinamos priemonės, kurios leidžia pasiekti energijos taupymo efektą. Šios priemonės yra skirtingos, dalis jų reguliacinės⁹ (nereikalauja valstybės finansavimo), kitos įgyvendinamos skiriant valstybės paramą.

Kadangi planas sudarytas integruojant jau vykdomas ar numatytas priemones, jų poveikis neapsiriboja vien tik energijos sutaupymu, bet ir prisideda prie kitų valstybės keliamų strateginių tikslų įgyvendinimo (ŠESD mažinimo, AEI didinimo ir kt.).

2021–2024 m. buvo pradėta įgyvendinti 21 iš 25 NEKSVP numatytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių. Kadangi 7 iš 21 pradėtos įgyvendinti 2024–2025 m., jomis pasiekti sutaupymai dar nebuvo fiksuoti. Likusias 4 priemones planuojama pradėti įgyvendinti 2025 ir vėlesniais metais (1 lentelė).

1 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir įtaką energijos efektyvumui turinčių priemonių energijos sutaupymai 2021–2024 m.

	Priemonė	Planas iki 2030 m., TWh	Sutaupymai 2021–2024 m., TWh	Sutaupyta nuo 2030 m. tikslo, proc.	2021–2024 m. skirta mln. Eur.	1 TWh sutaupymų kaina, mln. Eur.
Transporto sektorius	Didesnių taikomų akcizų ir mokesčių įtaka degalų suvartojimui	8,66	3,93	45	0	0
	Elektromobilių įsigijimo skatinimas	2,63	2,61	99	13,75	5,27
	Alternatyviųjų degalų infrastruktūros ir transporto priemonių skatinimas	2,73	1,91	70	60,5	31,68
	Geležinkelio ir riedmenų elektrifikavimas	0,87	0	0	584,44	-
	Tvarios vidaus laivybos skatinimas	0,42	0	0	0	-
Susitarimai su įmonėmis	Susitarimai su energijos tiekėjais dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo	2,77	1,0	36	0	0
	Susitarimai su valstybės ir savivaldybės valdomomis įmonėmis dėl energijos taupymo	3,75	0,79	21	0	0
	Gatvių apšvietimo sistemų modernizavimas	0,27	0,15	56	55,8	372,00
Pramonės sektorius	VIAP lengvata pramonės įmonėms (<i>viešuosius interesus atitinkančių paslaugų mokesčio lengvata energijai imlioms pramonės įmonėms</i>)	4,23	2,25	65	42,65	18,96
	Privačių juridinių asmenų energijos vartojimo efektyvumo priemonių įgyvendinimas pagal energijos audito ataskaitas	0,18	0,043	24	3,04	70,70
	Energijos vartojimo efektyvumo didinimas	2,32	0,05	2	0,08	1,60
	Energijos vartojimo efektyvumo didinimas įmonėse	0,48	0	0	33,1	-
	Alternatyvaus kuro diegimas	0,35	0	0	4,9	-
	Pramonės dekarbonizacija (<i>perėjimas prie pažangesnių, netaršių technologijų</i>)	1,55	0	0	0	-
	Pramonės pokyčių skatinimas	4,57	0	0	57,5	-

⁹ Didesni akcizai ir mokesčiai degalams; susitarimai su energetikos įmonėmis dėl gyventojų švietimo; susitarimai su valstybės ar savivaldybių valdomomis įmonėmis dėl energijos sutaupymų.

	Priemonė	Planas iki 2030 m., TWh	Sutaupymai 2021–2024 m., TWh	Sutaupyta nuo 2030 m. tikslo, proc.	2021–2024 m. skirta mln. Eur.	1 TWh sutaupymų kaina, mln. Eur.
	Didinti pramonės įmonių technologinį ir energetinį efektyvumą diegiant dirbtinio intelekto ir skaitmeninio dvynio technologijas (planuojama pradėti 2026 m.)	0,04	0	0	0	-
	Sukurti teisinį reikalavimą įmonėms įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo audituose rekomenduojamas priemonės (planuojama pradėti 2027 m.)	0,26	0	0	0	-
	Energetinio efektyvumo vidinių stebėsenos sistemų diegimo skatinimas verslo įmonėse ir pramonėje (planuojama pradėti 2025 m.)	0,22	0	0	0	-
	Ilgalaikės <i>hedžingo</i> sutartys (sutartiniai arba investiciniai sprendimai, kurie sumažina energijos poreikį) (planuojama pradėti nuo 2029 m.)	0,11	0	0	0	-
Pastatų sektorius	Daugiabučių pastatų atnaujinimas (modernizavimas)	8,49	3,2	38	385,1	120,34
	Viešųjų pastatų atnaujinimas	0,69	0,346	50	99,9	288,7
	Katilų keitimas į efektyvesnes technologijas	8,84	5,16	58	22	4,26
	Pastatų vidaus šildymo ir karšto vandens sistemų modernizavimas (mažoji renovacija);	0,21	0,025	12	3,9	156,00
	Fizinių asmenų vieno ar dviejų butų gyvenamųjų namų atnaujinimas (modernizavimas);	1,81	0,38	21	44,2	116,32
	Negyvenamosios paskirties pastatų atnaujinimas (juridinių asmenų negyvenamosios paskirties pastatų atnaujinimas (modernizavimas)).	0,55	0,006	1	1,06	176,67
Iš viso:		57	21,84	38		

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatyme numatytas energijos taupymo tikslas – 39,3 TWh

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LEA ir kitų priemonės įgyvendinančių subjektų pateiktus duomenis

NEKSVP numatytos EVED priemonės skiriasi savo indėliu į 2030 m. planuojamo 39,3 TWh energijos taupymo tikslo pasiekimą. Numatomi sutaupymai EVED priemonėmis svyruoja nuo 0,04 TWh („didinti pramonės įmonių technologinį ir energetinį efektyvumą“) iki 8,84 TWh („katilų keitimas į efektyvesnes technologijas“). Didžiausią taupymo potencialą turinčios ⁷¹⁰ iš 25 numatytų priemonių daro esminę įtaką bendro energijos taupymo tikslo pasiekimui – jos iki 2030 m. kartu leistų sutaupyti 39,3 TWh energijos.

³¹¹ iš 7 daugiausiai energijos sutaupymų generuojančių priemonių yra reguliacinės. Jomis planuojama sutaupyti 15 TWh, arba 26 proc. visų plane numatytų sutaupymų, ir jų įgyvendinimui valstybės parama nėra reikalinga. Likusių keturių įgyvendinimui 2021–2024 m. skirta 463 mln. Eur valstybės paramos.

Analizuodami, kiek 2021–2024 m. įgyvendinant EVED priemones buvo skirta valstybės paramos ir kokie energijos sutaupymai buvo pasiekti, nustatėme, kad daugiausiai 1 TWh sutaupymai valstybei kainuoja:

✓ Modernizuojant gatvių apšvietimo sistemas – 372 mln. Eur.;

¹⁰ Katilų keitimas į efektyvesnes technologijas; daugiabučių pastatų atnaujinimas (modernizavimas); didesnių taikomų akcizų ir mokesčių įtaka degalų suvartojimui; VIAP lengvata pramonės įmonėms; susitarimai su valstybės ir savivaldybės valdomomis įmonėmis dėl energijos taupymo; susitarimai su energijos tiekėjais dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo; elektromobilių įsigijimo skatinimas.

¹¹ Didesni akcizai ir mokesčiai degalams; susitarimai su energetikos įmonėmis dėl gyventojų švietimo; susitarimai su valstybės ar savivaldybių valdomoms įmonėms dėl energijos sutaupymų.

- ✓ įgyvendinant viešųjų pastatų atnaujinimą – 288,7 mln. Eur;
- ✓ vykdant pastatų vidaus šildymo ir karšto vandens sistemų modernizavimą (mažąją renovaciją) – 156 mln. Eur;
- ✓ atnaujinant (modernizuojant) daugiabučius namus – 120 mln. Eur.

2021–2024 m. pastatų sektoriuje įgyvendinamoms EVED priemonėms valstybė skyrė 556,16 mln. Eur. Iš pastatų sektoriuje įgyvendinamų priemonių, viešųjų pastatų atnaujinimas valstybei kainuoja brangiausiai, todėl skiriant valstybės paramą svarbu užtikrinti, kad pirmiausia būtų modernizuojami toliau planuojami naudoti energetiškai neefektyviausi pastatai, kasmet atnaujinant ne mažiau nei 3 proc. viešųjų pastatų ploto, kaip numatyta direktyvoje, ir pasiekiant didžiausią galutinės energijos sutaupymą.

Pagal valstybės paramos dydžio ir skaičiuojamų energijos sutaupymų santykį, efektyviausios priemonės yra šios:

- ✓ Katilų keitimo į efektyvesnes technologijas priemone iki 2030 m. planuojama sutaupyti daugiausiai, t. y. 8,84 TWh, o 2021–2024 m. skaičiuojami sutaupymai siekia 5,16 TWh (58 proc.). Įgyvendinant priemonę 1 TWh sutaupymams pasiekti buvo skirta 4,26 mln. Eur. Tai yra mažiausiai valstybei kainuojanti priemonė, kurios įgyvendinimui skiriama valstybės parama.
- ✓ Elektromobilių įsigijimo skatinimo priemone iš iki 2030 m. planuojamų 2,63 TWh sutaupymų 2021–2024 m. jau sutaupyta 2,61 TWh (99 proc.), o 1 TWh energijos sutaupyti buvo skirta 5,23 mln. Eur.

Katilų keitimo į efektyvesnes priemones ir Elektromobilių įsigijimo skatinimo priemonės skirtos ne tik taupyti energiją, bet ir reikšmingai prisideda didinant AEI panaudojimą ir mažina transporto sektoriaus ŠESD išmetimus. Siekiant, kad iki 2030 m. numatyti energijos taupymo tikslai būtų pasiekti, svarbu užtikrinti šių priemonių vykdymo tęstinumą.

Valstybės narės EVED priemonių sutaupymus skaičiuoja pagal metodiką, kurią nustato EK gairės, atsižvelgiant į minėtą direktyvą¹². LEA skaičiuodama energijos sutaupymus remiasi teoriniais taikomų EVED priemonių įtakos energijos suvartojimui skaičiavimais, o faktiniai suvartotos energijos matavimai prieš ir po priemonių įgyvendinimo nėra atliekami.

Skaičiuojant EVED priemonių rezultatą, apskaičiuotieji sutaupymai kaupiami (akumuliuojami) visą 2021–2030 m. laikotarpį – kiekvienais metais naujai pasiekti sutaupymai pridedami prie ankstesnių metų rezultatų.

Energijos sutaupymų skaičiavimo pavyzdys

Įgyvendinant daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) priemonę, 2021–2023 m. buvo modernizuoti 1 352 daugiabučiai namai (2021 m. – 343, 2022 m. – 398, 2023 m. – 278, 2024 m. – 333 vnt.). Skaičiuojama, kad bendrai šių daugiabučių namų modernizavimas metinės energijos sąnaudas leido sumažinti 370,82 GWh (2021 m. – 103 GWh; 2022 m. – 110,48 GWh; 2023 m. – 73,34 GWh; 2024 m. – 84 GWh), tačiau sumuojant jų sutaupymus per likusį laikotarpį iki 2030 m. bus sutaupyta 3,2 TWh galutinės energijos.

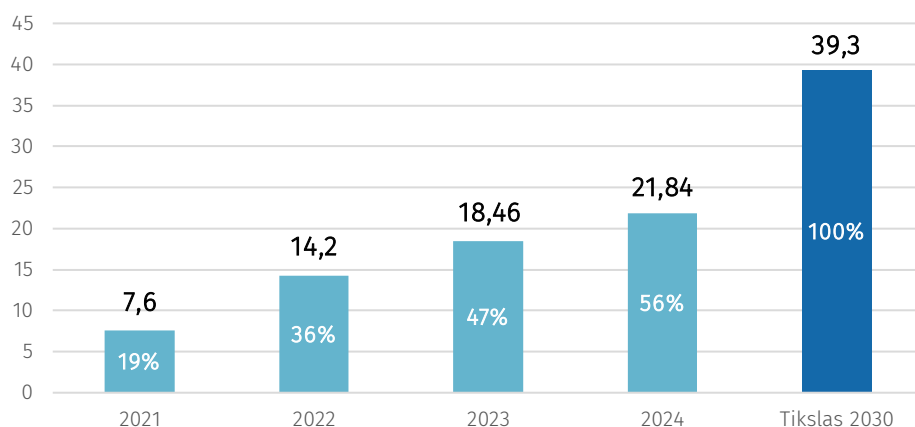
2021 m.: 103 GWh x 10 metų (likusių iki 2030 m.) = 1,03 TWh	} 3,2 TWh
2022 m.: 110,48 GWh x 9 metai = 0,994 TWh	
2023 m.: 73,34 GWh x 8 metai = 0,587 TWh	
2024 m.: 84 GWh x 7 metai = 0,588 TWh	

¹² ES Energijos efektyvumo direktyva (2012/27/ES).

Svarbu, kad EVED priemonės būtų pradėtos įgyvendinti kuo anksčiau, nes tai leistų iki 2030 m. sukaupti didesnius energijos sutaupymus ir reikšmingiau prisidėti siekiant numatyto tikslo – sutaupyti 39,3 TWh energijos.

Skaiciuojama, kad įgyvendinant EVED priemones per pirmuosius 4 metus, akumuliuojant jų sutaupymus iki 2030 m. bus sutaupoma 21,84 TWh galutinės energijos, t. y. 55,6 proc. galutinio 39,3 TWh energijos sutaupymo, kurį Lietuva yra įsipareigojusi pasiekti 2030 m. įgyvendinant direktyvoje keliamus tikslus (3 pav.).

3 pav. Sutaupytos galutinės energijos kiekis TWh ir siekiamų sutaupymų dalis proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LEA pateiktus duomenis

Nuo 2025 m. prie jau įgyvendinamų priemonių apskaičiuotų sutaupymų turėtų prisidėti naujos NEKSVP pramonės sektoriuje numatytos priemonės, kurios leistų išlaikyti energijos taupymo apimtį ar jas padidinti. Tam būtina užtikrinti pakankamą plane numatytų EVED priemonių finansavimą, nes be reikiamų finansinių išteklių nebus galima laiku pradėti įgyvendinti naujas priemones, užtikrinti jau vykdomų priemonių tęstinumą ir taip pasiekti plane numatytus skaičiuotinus energijos sutaupymus.

Sumažėjusio energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo pavyzdys

2026–2027 m. Energetikos ministerijos įgyvendinamai centrinės valdžios viešųjų pastatų modernizavimo priemonei iš Modernizavimo fondo planuojama skirti 55,7 mln. Eur, t. y. 3 kartus mažiau nei buvo planuojama (175 mln. Eur). Šiam laikotarpiui siūlomas finansavimas sudaro tik apie 10 proc. reikiamo 551,3 mln. Eur, kad trūkstami 735 tūkst. m² būtų renovuoti iki 2030 m.

EVED priemonių finansavimo poreikis pagal ES struktūrinių fondų reglamentavimą apskaičiuotas iki COVID19 pandemijos ir karo Ukrainoje. Kadangi darbų ir medžiagų kainos per tą laiką padidėjo, planuotas finansavimo poreikis gali būti nepakankamas numatytiems tikslams pasiekti.

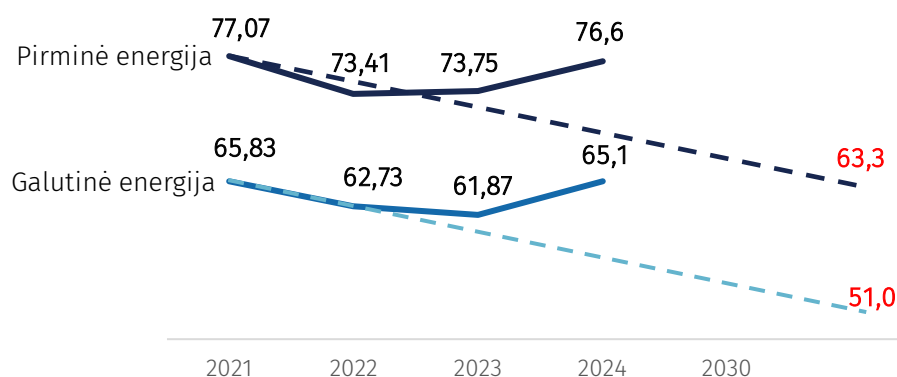
Įvertinus 2021–2024 m. energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonėmis jau pasiektus sutaupymus darytina išvada, kad numatytas 39,3 TWh energijos taupymo tikslas iki 2030 m. bus pasiektas, tačiau būtina ir toliau:

- ✓ išlaikyti EVED priemonių įgyvendinimo apimtį;
- ✓ užtikrinti, kad naujos EVED priemonės (numatytos NEKSVP) būtų pradėtos vykdyti laiku;
- ✓ užtikrinti reikiamą EVED priemonių finansavimą.

3. APSKAIČIUOTIEJI ENERGIJOS SUTAUPYMAI DIDĖJA, TAČIAU METINIS SUVARTOTOS ENERGIJOS KIEKIS NEMAŽĖJA

Didėjant įgyvendinamų EVED priemonių apskaičiuotiems energijos sutaupymams, energijos vartojimas turėtų mažėti, tačiau galutinės energijos suvartojimas 2021–2024 m. beveik nepakito ir siekė 65,1 TWh (4 pav.).

4 pav. Metinis pirminės ir galutinės energijos suvartojimas 2021–2024, TWh

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Eurostatą¹³ ir Lietuvos energetikos agentūros preliminarinius 2024 m. duomenis

Kaip nurodo¹⁴ LEA, pagrindinės didėjančio energijos vartojimo priežastys gali būti ekonomikos augimas ir augantis pramonės sektoriaus energijos poreikis. Tokiu atveju energijos vartojimas didėja sparčiau nei EVED priemonėmis energija yra taupoma.

Tam, kad iki 2030 m. būtų pasiekti Lietuvai keliami tikslai dėl energijos vartojimo mažinimo, nuo 2021 m. pirminės ir galutinės energijos suvartojimas atitinkamai kasmet vidutiniškai turėtų mažėti bent po 1,53 TWh pirminės ir po 1,65 TWh galutinės energijos. Metinis energijos suvartojimas reikšmingai sumažėjo tik 2022 m., kai dėl Rusijos karo Ukrainoje buvo smarkiai išaugusios energijos kainos ir buitiniai bei komerciniai vartotojai ėmėsi reikšmingų priemonių taupyti energiją ir naudoti ją efektyviau (optimizavo gamybos procesus, mažino patalpų temperatūrą, efektyviau naudojo elektros energiją, naudojamą įrangą keitė efektyvesne).

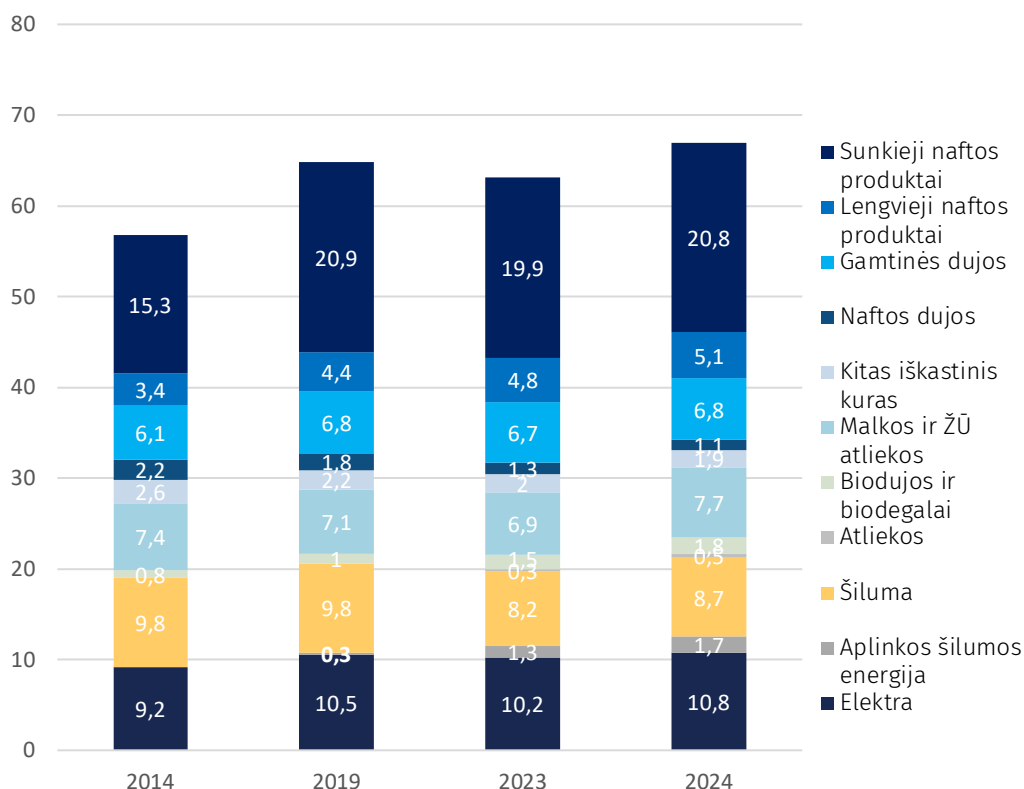
Pastaruosius trejus metus energijos vartojimas Lietuvoje nemažėjo: 2024 m. buvo suvartota apie 76,6 TWh pirminės energijos ir 65,1 TWh galutinės, t. y. 3,19 TWh daugiau pirminės ir 2,37 TWh galutinės energijos nei 2022 metais.

Lietuvoje didėja AEI panaudojimas, tačiau iškastinio kuro naudojimas taip pat auga ir vis dar sudaro apie pusę galutinės energijos balanso. Didėjant energijos poreikiui, auga ir bendras energijos vartojimas, o pasiskirstymas pagal kuro rūšis iš esmės nekinta (žr. 5 pav.).

¹³ Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_10/default/table?lang=en&category=t_nrg_t_nrg_sdg_07, žiūrėta 2025-12-18.

¹⁴ Lietuvos energetikos sektoriaus duomenų apžvalga, 2024 m., 49 psl.

5 pav. Galutinės energijos vartojimas Lietuvoje pagal kuro rūšis 2014–2024 m., TWh

Šaltinis – Lietuvos energetikos sektoriaus duomenų apžvalga, 2024 m.

Auditorių nuomone, situacijai, kai nepaisant apskaičiuotų energijos sutaupymų metinis energijos vartojimas šalyje auga, įtakos gali turėti ir tai, kad EVED priemonių rezultatas yra apskaičiuojamas teoriškai, remiantis metodika, neįvertinus faktinio energijos vartojimo prieš ir po priemonių įgyvendinimo. Taigi apskaičiuoti EVED priemonių sutaupymai galbūt yra didesni nei jų faktinis realus poveikis mažinant energijos vartojimą.

Energetikos ministerijos pateiktas paaiškinimas¹⁵ dėl apskaičiuotų ir faktiškai pasiektų sutaupymų

Sutaupymai yra skaičiuojami pagal projektines prielaidas, tačiau energijos suvartojimas ne visada tiesiogiai su jomis susijęs. Pvz. atnaujintame pastate atsiradusi galimybė reguliuoti šildymą gali daryti įtaką didesniai energijos suvartojimui dėl poreikio didesniai komfortui.

Ši su energijos vartojimo efektyvumo didinimu susijusi problema buvo nagrinėta 2018 m. Valstybės kontrolės atliktame audite ¹⁶ „Energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimas“. Audito ataskaitoje pažymėta, kad apskaičiuoti daugiabučių namų atnaujinimo metu pasiekiami energijos sutaupymai yra du kartus didesni nei faktiniai. Toks skirtumas atsiranda, kai sutaupymai vertinami teoriškai, remiantis metodika, bet neanalizuojamas realus energijos suvartojimas prieš modernizavimą ir po jo.

NEKSVP numatytos EVED priemonės ir jų įgyvendinimo eiga sudaro sąlygas iki 2030 m. pasiekti tik vieną iš trijų Lietuvai keliamų energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslų. Remiantis EK patvirtinta metodika, apskaičiuoti galutinės energijos sutaupymai būtų ne

¹⁵ Energetikos ministerijos 2025-12-17 el. paštu pateikta informacija.

¹⁶ Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23781/energijos-vartojimo-efektyvumo-tikslu-pasiekimas>.

mažesni nei 39,3 TWh. NEKSVP numatytos priemonės yra nepakankamos, kad būtų pasiekti kiti du energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslai – sumažinti metinį pirminės ir galutinės energijos suvartojimą atitinkamai iki 63,3 TWh ir 51 TWh.

4. NĖRA ŽINOMOS KONKREČIOS PRIEŽASTYS, KODĖL, DIDĖJANT SKAIČIUOJAMIEMS ENERGIJOS SUTAUPYMAMS, ENERGIJOS VARTOJIMAS LIETUVOJE NEMAŽĖJA

Įgyvendinamų EVED priemonių 2021–2024 m. apskaičiuoti energijos sutaupymai sudarė 55,6 proc. (21,84 iš 39,3 TWh) iki 2030 m. įsipareigoto sutaupyti energijos kiekio, tačiau padidėjo faktinis pirminės ir galutinės energijos vartojimas dėl augančios ekonomikos ir didėjančio energijos poreikio. Todėl vien apskaičiuoti energijos sutaupymai negarantuoja, kad energijos vartojimas sumažėtų.

LEA vykdo EVED priemonių įgyvendinimo stebėseną, kaupia ir analizuoja duomenis apie šių priemonių rodiklius, pagal kuriuos, remiantis su Europos Komisija suderinta metodika¹⁷ skaičiuojami galutinės energijos sutaupymai. Tačiau detalios analizės, kodėl, nepaisant įgyvendinamų EVED priemonių ir apskaičiuotų energijos sutaupymų, energijos vartojimas nemažėja, šiuo metu Lietuvoje nepavesta atlikti nė vienai institucijai.

Atkreiptinas dėmesys, kad esamas NEKSVP planas buvo sudaromas į jį įtraukiant skirtingose ūkio šakose suplanuotas ar jau įgyvendinamas priemones, kurios leidžia taupyti energiją. Tačiau formuojant planą nebuvo vertinama, kokiose srityse ir kokios priemonės yra reikalingos ir ar numatytosios yra pakankamos ne tik 39,3 TWh energijos taupymo rodikliui pasiekti, bet ir tam, kad pirminės ir galutinės energijos metinis suvartojimas Lietuvoje 2030 m. sumažėtų atitinkamai iki 63,3 TWh ir 51 TWh.

5. TOBULINTINA ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONIŲ PLANAVIMO IR STEBĖSENOS SISTEMA

Siekiant sumažinti energijos vartojimą, būtina nuolat jį stebėti, t. y. įvertinti esamą situaciją, energijos vartojimo pasiskirstymą pagal sektorius ir prognozuoti būsimą energijos poreikį. Remiantis stebėsenos rezultatais turi būti planuojamos ir įgyvendinamos tokios EVED priemonės, kurios leistų ne tik pasiekti numatytus sutaupymus, bet ir sumažinti faktinį energijos vartojimą. Nuolatinis duomenimis ir realiais rezultatais grįstas planavimas padėtų pasiekti ne tik EVED priemonių skaičiuojamus energijos sutaupymus, bet ir kitus su energijos vartojimu susijusius tikslus.

Esama EVED priemonių planavimo ir stebėsenos sistema yra nepakankama ir kelia sisteminę riziką, jog sėkmingai skaičiuojant ir deklaruojant energijos sutaupymus neužtikrinama, kad pirminės ir galutinės energijos suvartojimas mažėtų ir būtų pasiekti

¹⁷ Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas, 3 priedas.

2030 m. keliami tikslai. Didėjantis energijos vartojimas rodo, kad įgyvendinamos EVED priemonės, augant ekonomikai, neatsveria didėjančio energijos poreikio ir kelia riziką dėl EVED priemonių pakankamumo ir direktyvos tikslų pasiekimo.

Tam, kad iki 2030 m. būtų pasiekti visi trys energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslai, Energetikos ministerijai (ar jos paskirtai institucijai) būtina:

- ✓ kasmet atlikti detalią analizę, leidžiančią įvertinti ne tik EVED priemonių teoriškai apskaičiuotus energijos sutaupymus, bet ir realų jų poveikį faktiniam energijos vartojimo mažėjimui;
- ✓ parengti pirminės ir galutinės energijos vartojimo iki 2030 m. prognozę, kuria remiantis būtų galima užtikrinti, kad numatytos EVED priemonės kompensuotų didėjančią energijos poreikį, augant šalies ekonomikai, ir leistų iki 2030 m. sumažinti jos vartojimą įsipareigotų metinių 63,3 TWh pirminės ir 51 TWh galutinės energijos vartojimo dydžių;
- ✓ atsižvelgiant į analizės rezultatus, esamą ir prognozuojamą energijos vartojimą, peržiūrėti NEKSVP numatytas priemones, įvertinus jų poveikį energijos taupymui ir vartojimo mažinimui, peržiūrėti joms skiriamą finansavimą, o esant poreikiui numatyti naujas, kurios užtikrintų numatytų pirminės ir galutinės energijos vartojimo mažinimo tikslų pasiekimą iki 2030 metų.

Atliksime viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo auditą

Lietuvoje kasmet sunaudojama apie 65 TWh galutinės energijos, iš jų apie 25 TWh (apie 40 proc.) tenka pastatų sektoriui, kurį sudaro 661 tūkst. vnt. (201,7 mln. m²) energiją naudojančių ir energinę klasę turinčių pastatų. Šis sektorius turi vieną didžiausių energijos taupymo potencialų – EVED priemonėmis planuojama sutaupyti apie 36 proc. (20,59 iš 57 TWh) visų iki 2030 m. numatytų sutaupymų.

Siekiant didinti pastatų fondo energinį efektyvumą, didžiausio poveikio priemonė yra Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa, įgyvendinama nuo 2005 m. Iki šiol modernizuota apie 4 000 daugiabučių namų. Su šios programos įgyvendinimu susijusios problemos buvo nagrinėtos:

- ✓ 2020 m. Valstybės kontrolės atliktame audite „Daugiabučių namų atnaujinimas (modernizavimas)“. Jo metu pateiktos įžvalgos politikos formuotojams, skatinančios gyventojų įsitraukimą į modernizavimo procesą, išlieka aktualios ir šiandien.
- ✓ 2024 m. APVA atliktoje Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos analizėje. Buvo parengti siūlymai, kaip būtų galima sukurti ilgalaikį ir tvarų finansavimo modelį, kuris paspartintų daugiabučių namų renovaciją ir energijos sutaupymus. Siūlymai dėl pakeitimų buvo pristatyti AM ir Vyriausybei, taip pat suderintas proceso tobulinimo veiksmų planas.

Viešųjų pastatų modernizavimo, kuris turėtų būti pavyzdžiu visuomenei ir verslui, skatinant platesnį energinio efektyvumo priemonių diegimą, problemos ir priežastys detaliau nagrinėtos nebuvo.

Viešųjų pastatų modernizavimas ypač svarbus įgyvendinant direktyvą¹⁸, nes šie pastatai turi didelį energijos taupymo potencialą. Viešieji pastatai – mokyklos, ligoninės, savivaldybių ir valstybės įstaigos – dažnai yra seni, energetiškai neefektyvūs ir intensyviai naudojami, todėl jų modernizavimas leidžia greitai ir reikšmingai sumažinti energijos sąnaudas. Šių pastatų modernizavimas taip pat padeda užtikrinti komfortišką ir sveiką darbo ir mokymosi sąlygas, mažina išlaidas viešajam sektoriui ir prisideda prie bendrųjų pastatų fondo atnaujinimui keliamų tikslų įgyvendinimo.

Minėtoje direktyvoje numatyta, kad viešasis sektorius turi atlikti savo pavyzdinį vaidmenį ir energijos suvartojimą viešajame sektoriuje kasmet sumažinti bent 1,9 proc., lyginant su 2021 m., taip pat užtikrinti, kad kasmet bent 3 proc. bendro viešosioms įstaigoms priklausančių pastatų patalpų ploto būtų modernizuojama taip, kad jie taptų beveik netaršiais pastatais.

Analizuodami 2021–2024 m. EVED priemonėmis sutaupytos energijos dydį ir tam skirtą valstybės paramą nustatėme, kad viešųjų pastatų atnaujinimas yra viena brangiausiai valstybei kainuojančių priemonių, t. y. norint sutaupyti 1 TWh energijos panaudojama 288,7 mln. Eur. Viešųjų pastatų modernizavimas, didinant energijos vartojimo efektyvumą, yra finansuojamas viešaisiais pinigais, todėl labai svarbu užtikrinti efektyvų jų naudojimą ir užtikrinti, kad šių pastatų modernizavimui numatyti tikslai būtų pasiekti.

Siekdami spartesnio viešųjų pastatų atnaujinimo, viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo audite analizuosime su šių pastatų modernizavimu susijusias problemas, priežastis ir priemones joms spręsti.

Veiklos audito 3-iojo departamento vyriausiasis
valstybinis auditorius-audito grupės vadovas

Tadas Čiblys

Veiklos audito 3-iojo departamento vadovas

Mindaugas Šalčius

¹⁸ 2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/1791 dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/955 (nauja redakcija).

2025

